

References

1. Barvins'kyj O. Zasnovanje katedry istorii' Ukrainy v L'viv-s'komu universyteti / O. Barvins'kyj. – L'viv, 1925. – 18 s.
2. Vashhenko V. V. Ukrain'na jak proekt metafizyky: M. Grushevs'kyj ta konstruivannja ukrai'ns'koi' politychnoi' identychnosti / V. V. Vashhenko // Naukovi zapysky. Zbirnyk prac' molodyh vchenyh ta aspirantiv. – K.; Hmel'nyč'kyj: Instytut ukrai'ns'koi' arheografii' ta dzhereloznavstva im. M. S. Grushevs'kogo, Podil's'kyj osередok, 2009. – T.17. – S.233–243.
3. Vynar L. Galyc'ka doba zhyttja Myhajla Grushevs'kogo. 1894–1914) / L. Vynar // Ukrain'ns'kyj istoryk. – 1967. – Ch.1–2. – S.5–22.
4. Vynar L. Myhajlo Grushevs'kyj – istoryk Ukrainy // Myhajlo Grushevs'kyj Zbirnyk naukovyh prac' i materialiv Mizhnarodnoi' juvenilenoi' konferencii, prysvjachenoj 125-j richnicy vid dnja narodzhennja Myhajla Grushevs'kogo. – L'viv: «NTSh», 1994. – S.13–31.
5. Vynar L. Myhajlo Grushevs'kyj i derzhavnyč'kyj naprijam ukrai'ns'koi' istoriografii' // Kozac'ka Ukrain'na: Vybrani pracj. – Kyi'v – L'viv – N'ju-Jork – Paryzh, 2003. – S.498–515.
6. Vstupnyj vyklad prof. M. Grushevs'kogo z davn'oi' istorii' Rusi. Progoloshenyj u L'vivs'komu universyteti 30 veresnja s. r. // Dilo. – L'viv. – 1894. – 11 (23) zhovtnja; 12 (24) zhovtnja; 13 (25) zhovtnja; 2 (14) lystopad.
7. Gerasymchuk V. Myhajlo Grushevs'kyj jak istoriograf Ukrainy / V. Gerasymchuk // Zapysky naukovogo tovarystva imeni Shevchenka. – L'viv. – 1922. – T. XXXIII. – S.1–26.
8. Grushevs'kyj M. S. Vstupnyj vyklad z davn'oi' istorii' Rusy // Tvory: U 50 t. / Redkol.: P. Sohan', Ja. Dashkevych, I. Gyrych ta in.; Golov. red. P. Sohan'. – L'viv: Svit, 2002. – S.65–74.
9. Dilo. – L'viv. – 1894. – 13 (25) zhovtnja
10. Kalakura Ja. Syntez ukrai'ns'koi' istorii' u pracjah M. Grushevs'kogo // Visnyk Kyi'vs'kogo nacional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka, – 2007. – Vyp.91. – S.24–27.
11. Kryp'jakevych I. Myhajlo Grushevs'kyj. Zhyttja j dijāl'nist' / I. Kryp'jakevych // Velykyj ukrai'neč': Materialy z zhyttja ta dijāl'nosti M. S. Grushevs'kogo / Uporjad., pidgot. Tekstiv ta fotomaterialiv, koment., prymit. A. P. Demydenka. – K.: Veselka, 1992. – S.448–483.
12. Pyryg R. Myhajlo Grushevs'kyj: biografichnyj narys / R. Ja. Pyryg, V. V. Tel'vak. – Kyi'v: Lybid', 2017. – 576 s.
13. Plohiy S. Velykyj peredil. Nezvyčajna istorija Myhajla Grushevs'kogo / S. Plohiy. – K.: Krytyka, 2011. – 599 s.
14. Pravda. – 1894. – Ch.X. – S.711.
15. Pricak O. Istoriosofija Myhajla Grushevs'kogo / O. Pricak // Grushevs'kyj M. Istorija Ukrainy–Rusy: V 11 t. 12 kn. (Redkol.: P. S. Sohan' (golova) ta in.). – K.: Naukova dumka, 1991. – T.1. – S. XL–LXXIII.
16. Tel'vak V. Tvorchja spadshhyna Myhajla Grushevs'kogo v ocinkah suchasnykiv (kineč' XIX – 30-ti roky XX stolittja) / V. Tel'vak. – Kyi'v – Drogobych: Vymir, 2008. – 494 s.
17. Shapoval Ju. Myhajlo Grushevs'kyj / Ju. Shapoval, I. Verba. – K.: Al'ternatyvy, 2005. – 352 s.
18. Nowaski R., Telwak W. Myhajlo Grushevs'kyj na tli doby. – Persha chastyna / R. Nowaski, W. Telwak. – Drogobych – Opole, 2008. – 378 s.

Romantsova N. I., candidate of historical sciences, Associate Professor of Philosophy and Sociology Chair, Mariupol State University (Ukraine, Mariupol) romantsov_y@ukr.net

Inauguration lecture of M. Hrushevsky in the University of Lviv. Historiographic aspect of the issue

It analyses M. Hrushevsky's inauguration lecture on taking the post of the Full Professor of General History Chair of the University of Lviv on the historiographic basis. The article elucidates the historiographic aspect of the issue concerning the young scientist's methodological approaches to studying Ukrainian history that were reflected in his further scientific works. To achieve the set goal the author of the article used the methods of historiographic analysis of the works of Ukrainian researchers whose may concern is M. Hrushevsky's life and activity. The analysis of works of Ukrainian scientists of late XIX – early XXI cent. such as O. Barvinsky, I. Verba, L. Vynar, V. Herasymchuk, Y. Dashkevych, I. Krypyakevych, S. Plohiy, O. Pritsak, V. Telvak and others enables to examine the issue concerning the formation of M. Hrushevsky's scientific conception, methodological principles of his scientific work and his impact on the development of historical science in Ukraine.

Keywords: M. Hrushevsky, inauguration lecture, the University of Lviv, Hrushevskoznavstvo, historiographic analysis, methodological approaches, populist conception.

***

УДК 94(477)«19»

Дегтярьов С. І.,

доктор історичних наук, професор, доцент кафедри конституційного права, теорії та історії держави і права, Сумський державний університет (Україна, Суми), starsergo2014@gmail.com

Політика українізації уряду Української Держави (до 100-річчя Української революції 1917–1921 рр.)¹

Автор розкриває деякі аспекти політики українізації, що проводилася урядом гетьмана П. Скоропадського у 1918 р. Зокрема увага приділяється таким питанням, як організація курсів з українознавства та української мови для вчителів, чиновників державних установ, створення українознавчих кафедр у вищих навчальних закладах тощо.

В цілому спроби уряду П. Скоропадського українізувати усі галузі життя були важливою складовою національно-культурного відродження України в умовах революційних подій 1917–1921 рр. Спираючись на нормативні документи періоду Української Держави, автор робить висновки, що заходи у цьому напрямку, як самого уряду, так і гетьмана особисто, не завжди були послідовними, але вони були спрямовані на збереження української традиції у суспільстві.

Ключові слова: П. Скоропадський, Українська Держава, українізація, українознавство, державні службовці.

Українські національно-визвольні змагання 1917–1921 рр. є однією з важливих сторінок вітчизняної історії. У цей бурхливий період відбувалася запекла боротьба за українську державність, за право українського народу самостійно вирішувати свою долю. До цієї боротьби долучилася значна частина прогресивного українства, українських політичних партій і громадських організацій. У всіх них була єдина мета – створення української держави. Різнилися лише шляхи, якими ті чи інші сили намагалися досягти поставлених цілей. Це призводило до частих непорозумінь, політичних конфліктів усередині національно свідомого українства, робило справу національного та державного будівництва більш вразливою з боку зовнішніх ворожих сил (Тимчасового уряду, більшовиків, прибічників ідеї відновлення російської монархії та ін.), які заперечували право України на самовизначення і активно протистояли цьому процесу.

Події революції 1917–1921 рр. дуже широко висвітлені у різноманітних джерелах та літературі. Зокрема до нас дійшла значна кількість спогадів сучасників тих подій, які до того ж брали в них активну участь. Кожен автор давав власну оцінку іншим учасникам подій, політичним рішенням, що приймалися ними тощо. Такі оцінки були не завжди об'єктивними, часто політично заангажованими, спиралися на неперевірені факти або на особисті емоції автора. Тому, вивчаючи різні аспекти революції 1917–1921 рр., вкрай необхідно спиратися також на джерела різного походження, зокрема офіційного – нормативні акти, документи державних установ чи інших організацій, матеріали офіційної преси. Це дасть можливість дати об'єктивні оцінки діяльності політичних сил чи окремих учасників національно-визвольних змагань 1917–1921 рр.

Чи не найбільш суперечливим в оціночному сенсі є гетьманування П. Скоропадського. З самого початку

¹ Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №15.01.10–01.15/17.3Ф «Історичний розвиток порубіжжя Північно–Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

історіографія гетьманату П. Скоропадського розділилася на три течії – УНРівську, прогетьманську та більшовицьку. Сучасні науковці фактично поділяються на прихильників і критиків гетьманату. Але значним досягненням є той факт, що більшість сучасних дослідників все ж визнають період правління П. Скоропадського як складову цілісного державотворчого процесу, вписуючи його «у канву Української революції 1917–1920 рр.». Але в цілому слід погодитися з висновком Я. Калакури про те, що «багатьом українським історикам все ще бракує україноцентризму в оцінці таких рубіжних явищ, яким був гетьманат» [4, с. 70, 71, 73, 76].

Часто гетьман, як у мемуарній, так і в науковій літературі зображений як проросійськи налаштований політик; залежний в усіх своїх рішеннях від представників німецького командування, які перебували в Україні; особа, прихильна виключно до підприємців і великих землевласників. Це видно зокрема з творів і наукових праць М. Грушевського, С. Петлюри, М. Шаповала, П. Христюка, М. Яворського, А. Лихолата та багатьох інших.

Позитивні оцінки діяльності П. Скоропадського частіше пов'язувалися (а подекуди й продовжують пов'язуватися) з його політикою в освітньо-культурній галузі та частково на ниві дипломатії. З-поміж сучасників подій 1917–1921 рр. діяльність П. Скоропадського негативно оцінювали здебільшого прихильники політики Центральної Ради та Директорії, соціал-демократи за своїми політичними поглядами. Так, у своєму творі «Україна у боротьбі за державність в 1917–1921 рр.» М. Шкільник активно звинувачував гетьмана та його оточення у проросійській, антиукраїнській діяльності [9, с. 255–472].

Вивчаючи нормативні акти періоду Української Держави, важко погодитися з поглядами багатьох сучасників революції та її пізніших дослідників на політику гетьмана П. Скоропадського та його уряду як здебільшого шкідливу й негативну для України та її населення. Масив і зміст цих документів свідчить про те, що діяльність уряду Української Держави та самого гетьмана була орієнтована на побудову сильної держави з потужною внутрішньою організацією (система державного управління, мережа національних культурно-освітніх закладів, армія тощо), здатної захистити себе і бути повноцінним партнером на міжнародній арені. Хоча, безперечно, мала місце і значна кількість політичних прорахунків, уникнути багатьох з яких в тих умовах, на нашу думку, було неможливо.

Ймовірно слід погодитися з істориком Р. Пирогом, який зазначив, що «дати абсолютно точну формулу національно-державної сутності гетьманату – справа досить складна, оскільки в цій споруді простежувалися як українські, так і російські елементи конструкції» [Цит. за 4, с. 72].

Надзвичайно важливим вбачається те, що у держави П. Скоропадського офіційно була проголошена і підтримана українська традиція. Як вказує О. Скороход, це виявилось зокрема у проголошенні української мови офіційною; інституційному розвитку освіти та науки; використанні елементів візуальної ідентифікації українства на побутовому рівні; використанні ідеї державного континуїтету з часів Гетьманщини тощо [7, с. 54].

У даній розвідці ми й зупинимося саме на такому аспекті внутрішньої політики уряду Української Держави, як українізація різних галузей державного життя – системи державного управління, освіти тощо.

Сам гетьман був противником культурної та політичної залежності України від Росії. Зокрема під час виступу на вчительських курсах у Києві він з жалем зазначав, що «дійшло до того, що чимало синів України соромилися назвати себе українцями і говорити своєю рідною мовою, вважаючи її за мову мужицьку...» [6, с. 138]. При цьому політика українізації уряду Української Держави не була надто жорсткою і тотальною. Наприклад, захищати дисертації на здобуття ступенів магістра чи доктора в усіх вищих навчальних закладах України дозволялося як українською, так і російською мовами, про що свідчить закон від 27 вересня 1918 р. [3]. Уряд підтримував навчальні заклади національних меншин. Так, Міністерством справ польських 18 липня 1918 р. Харківській міській гімназії, що утримувалася товариством «Polska Macierz Szkolna», було надано статус державного закладу. Частина польських шкіл була включена до мережі міських чи земських шкіл, що мали державне фінансування [5, с. 172].

Гетьманська канцелярія почала організовувати курси українознавства для різних категорій населення, зокрема для вчителів. У «Державному віснику» від 9 червня був опублікований Закон про асигнування Міністерству освіти коштів на курси українознавства для українських вчителів у розмірі 2184790 крб. Курси планувалося провести влітку 1918 р. [2; 8, с. 103].

Урядові документи свідчать про лояльне ставлення керівництва Української Держави до мов національних меншин, зокрема російської, але при цьому в них чітко зазначається, що єдиною державною мовою є українська. Відбувалося досить активне запровадження української мови у діловодство державних інституцій різного рівня, знання мови вимагалось від державних службовців, викладання її запроваджувалося у середніх і вищих навчальних закладах, створювалися українознавчі кафедри в університетах, стимулювалося вивчення української історії, літератури, права тощо. У самому гетьманському маніфесті йшлося про те, що «уряд плекатиме ідею всестороннього розвитку української культури, утвердження прав української мови в школі, державі і суспільстві...». Сам гетьман активно вивчав і використовував українську мову, про що згадує відомий український громадський і політичний діяч Є. Коновалець, пишучи, що «гетьман завзято вчився української мови» і робив у цій справі великі успіхи. Інший діяч, Євтимович, особисто знайомий з П. Скоропадським, теж вказував, що той «увесь час говорив українською мовою у доброму полтавському говорі, зовсім не гірше від тогочасного українського пересічного інтелігента». Багато хто також наголошував на доброму володінні гетьмана рідною мовою та на тому, що усі публічні промови він виголошував українською [6, с. 128, 130, 135].

Історик І. Нагаєвський зазначав, що поміж людьми, які бажали служити Україні, було багато таких, «що ще недавно не належали до українства і навіть не говорили рідною мовою». Причому найбільше таких людей було серед військових і державних службовців (чиновників). Саме з цієї причини 15 травня був виданий наказ по

Військовому міністерству про переведення усього діловодства на українську мову [6, с. 137].

17 травня 1918 р. міністр шляхів Б. Бутенко у своєму наказі ініціював переведення всього документообігу на державну мову. У цьому наказі йшлося про те, що будь-які службові зносини по відомству Міністерства шляхів мають здійснюватися виключно державною мовою. Російську мову дозволялося використовувати виключно у внутрішньому діловодстві і лише тимчасово, поступово переходячи на мову українську. Перед службовцями телеграфу ставилося завдання якнайшвидше оволодіти українською мовою, а до того часу запроваджувалися посади коректорів, які б мали редагувати телеграми важливого змісту до вищих інстанцій [8, с. 85]. Трохи пізніше, 25 травня, він підписав наказ про відкриття на залізницях курсів української мови. Їхня організація покладалася на спеціальних осіб, членів культурно-просвітницьких українських організацій.

Порядок викладання мови на таких курсах був визначений Міністерством освіти. При цьому кількість слухачів не могла перевищувати 60 осіб. А на станціях, де працівників було менше 60-ти, курси не відкривалися. У таких випадках начальники станцій, їхні заступники, телеграфісти та деякі інші службовці, з яких обов'язково вимагалось знання української мови, мали їздити на лекції до найближчих великих станцій, де такі курси були.

На самі лекції відводилися 45 годин. Програма викладання складалася на основі граматики Г. Шерстюка, дозволялося використовувати також підручники І. Огієнка або О. Курило. Викладачі цих курсів мали отримувати платню 6 крб. за годину. Оплата здійснювалася за рахунок коштів залізниць.

Допомога у справі забезпечення викладачами української мови залізничних курсів покладалася на «культурно-просвітні організації управлінь і великих міст». Останні також здійснювали контроль за роботою лекторів, за результатами якої видавали їм відповідні посвідчення. 2 серпня міністр шляхів Б. Бутенко просив протягом чотирьох місяців, починаючи з 15 серпня, для службовців по його відомству, які мають справи з документообігом, організувати курси української мови за державні кошти [8, с. 97, 207].

Питанням житку української мови у поштово-телеграфному відомстві переймався навіть міністр внутрішніх справ. Товариш (заступник) міністра внутрішніх справ В. Кулябко-Корецький від імені міністра 26 липня 1918 р. видав відповідний наказ. У цьому документі чітко вказувалося, що «при зносінах по всіх службових справах зо всіма державними і приватними установами, а також урядовими особами, переписку провадити виключно державною мовою» [8, с. 191].

1 серпня 1918 р. головою Ради Міністрів Ф. Лизогубом та міністром народної освіти та мистецтва М. Василенком був підписаний закон, що встановлював обов'язкове вивчення української мови та літератури в усіх середніх школах Української Держави (цим законом обов'язковими для вивчення визначалися також історія та географія України). До навчальних закладів цього рівня були віднесені чоловічі і жіночі загальноосвітні, професійні, комерційні та інші школи, учительські семінарії та інститути, духовні семінарії. Цим законом встановлювалися наступні навчальні обсяги з української мови і літератури: у перших 5-ти класах – 3 години на

тиждень, у 2-х останніх класах – 2 години на тиждень. У всіх перелічених закладах вводилася штатна посада вчителя української мови і літератури [8, с. 201].

Уряд Української Держави також робив спроби заохотити майбутніх викладачів вищих навчальних закладів з українською мовою викладання. 16 вересня була видана постанова про призначення 20-ти стипендій для підготовки таких викладачів. Розмір стипендій коливався від 5 тис. крб. до 7,2 тис. крб. Виплати мали здійснюватися протягом двох років, які зараховувалися стипендіатам як державна служба по навчальній частині. Протягом цих двох років кожен стипендіат був зобов'язаний скласти іспит на науковий ступінь або написати дисертацію. Для цього з Державної скарбниці були виділені 40 тис. крб., яких мало б вистачити на виплату стипендій до 1 січня 1919 р. [8, с. 290–291]. Такий крок уряд був спрямований на підвищення професійного рівня викладацьких кадрів у вищих Україні.

28 вересня 1918 р. було видано закон, згідно з яким з 1 липня 1918 р. на історико-філологічних факультетах при Харківському та Новоросійському державних університетах започатковувалися по дві кафедри українознавчого спрямування: історії України та історії української мови й історії українського письменства. А на правничих факультетах відкривалися ще й кафедри історії західно-руського права. У законі чітко зазначалося, що «навчання цих наук обов'язкове для слухачів університетського курсу». Через декілька днів, 2 жовтня, була видана аналогічна постанова про створення двох українознавчих кафедр у Ніжинському історико-філологічному інституті (існування цих кафедр також проголошувалося з 1 липня). На утримання цих кафедр з Державної скарбниці навіть були виділені додаткові кошти у розмірі 8 тис. крб. (на півріччя) [8, с. 299, 302–303]. Фактично ці нормативні акти проголошували створення вказаних кафедр «заднім числом». Чому так сталося, важко сказати, але, можемо припустити, що подібні структурні підрозділи в університетах або хоча б робота у вказаних навчально-наукових напрямках там вже велася і необхідно було лише законодавче закріплення цього факту. Тим більше, що це збіглося з загальним напрямом політики уряду Української Держави, спрямованої на українізацію різних галузей державного і суспільного життя.

Здійснювалися урядом Української Держави й інші заходи, спрямовані на українізацію усіх галузей суспільного та політичного життя у країні. Великий внесок у цю справу зробили деякі гетьманські урядовці, які вболівали за справу національного відродження України. До таких осіб зокрема слід віднести М. Василенка, який у різні періоди обіймав посади голови уряду, міністра освіти й мистецтв, президента Державного сенату Української Держави.

В цілому спроби уряду П. Скоропадського українізувати усі галузі життя були важливою складовою національно-культурного відродження України в умовах революційних подій 1917–1921 рр. З нормативних документів періоду Української Держави можна побачити, що заходи у цьому напрямку, як самого уряду, так і гетьмана особисто, не завжди були послідовними, але вони були спрямовані на збереження української традиції у суспільстві. Розуміння цього, на нашу думку, дає можливість дати більш об'єктивну оцінку діяльності

гетьмана П. Скоропадського та його уряду у галузі культурної політики.

Взагалі внутрішньо- і зовнішньополітична діяльність як самого гетьмана П. Скоропадського, так і його уряду потребує великої уваги науковців та об'єктивної, політично незаангажованої оцінки. Це дозволить сформувати в історичній пам'яті українців образ держави гетьмана П. Скоропадського як невід'ємної складової процесу еволюції національного державотворення.

Список використаних джерел

1. Верстюк В. Ф. Соціально-політична та урядова діяльність М. П. Василенка // Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контрверсії. Всеукраїнська наукова конференція 19–20 травня 2008 р. Збірник. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 2008. – С.143–156.
2. Державний вісник. – 1918. – №12. – 9 червня.
3. Державний вісник. – 1918. – №55. – 5 жовтня.
4. Калакура Я. С. Образ гетьманату в новітній історіографії // Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контрверсії. Всеукраїнська наукова конференція 19–20 травня 2008 р. Збірник. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 2008. – С.69–77.
5. Мондзік М. Поляки в Центральній та Східній Україні у 1832–1921 роках / Марек Мондзік, Маріуш Коженьовський, Кшиштоф Лятавець, Даріуш Тарасюк. – К.: Ніка–Центр, 2017. – 288 с.
6. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. – К.: Укр. письменник, 1993. – 413 с.
7. Скороход О. В. Гетьманат 1918 року як «малоросійський» проект // Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контрверсії. Всеукраїнська наукова конференція 19–20 травня 2008 р. Збірник. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 2008. – С.52–60.
8. Українська держава (квітень–грудень 1918 року). Документи і матеріали. У двох томах, трьох частинах. Т.2 / Упоряд.: Р. Пиріг (керівник) та ін. – К.: Темпора, 2015. – XX+412 с.
9. Шкільник М. Україна у боротьбі за державність в 1917–1921 рр. Спомини і роздуми / Упоряд. Владислав Верстюк. – К.: ТОВ «Видавництво «Кліо», 2016. – 512 с.

References

1. Verstyuk V. F. Sotsial'no-politychna ta uryadova diyal'nist' M. P. Vasylenka // Het'manat Pavla Skoropads'koho: istoriya, postati, kontroversiyi. Vseukrayins'ka naukova konferentsiya 19–20 travnya 2008 r. Zbirnyk. – K.: Vyd-vo imeni Oleny Telihi, 2008. – S.143–156.
2. Derzhavnyy visnyk. – 1918. – №12. – 9 chervnya.
3. Derzhavnyy visnyk. – 1918. – №55. – 5 zhovtnya.
4. Kalakura Ya. S. Obraz het'manatu v novitniy istoriohrafii // Het'manat Pavla Skoropads'koho: istoriya, postati, kontroversiyi. Vseukrayins'ka naukova konferentsiya 19–20 travnya 2008 r. Zbirnyk. – K.: Vyd-vo imeni Oleny Telihi, 2008. – S.69–77.
5. Mondzik M. Pol'yaky v Tsentral'niy ta Skhidniy Ukraini u 1832–1921 rokakh / Marek Mondzik, Mariush Kozhen'ovs'kyu, Kshyshtof Lyatavets, Dariush Tarasyuk. – K.: Nika–Tsentr, 2017. – 288 s.
6. Nahayevs'kyu I. Istoriya Ukrayins'koyi derzhavy dvadtsyatoho stolittya. – K.: Ukr. pys'mennyk, 1993. – 413 s.
7. Skorokhod O. V. Het'manat 1918 roku yak «malorosiys'kyu» proekt // Het'manat Pavla Skoropads'koho: istoriya, postati, kontroversiyi. Vseukrayins'ka naukova konferentsiya 19–20 travnya 2008 r. Zbirnyk. – K.: Vyd-vo imeni Oleny Telihi, 2008. – S.52–60.
8. Ukrayins'ka derzhava (kviten'–hruden' 1918 roku). Dokumenty i materialy. U dvokh tomakh, tr'okh chastynakh. T.2 / Uporyad.: R. Pyrih (kerivnyk) ta in. – K.: Tempora, 2015. – XX+412 s.
9. Shkil'nyk M. Ukrayina u borot'bi za derzhavnist' v 1917–1921 rr. Spomyny i rozdumy / Uporyad. Vladyslav Verstyuk. – K.: TOV «Vydavnytstvo «Klio», 2016. – 512 s.

Deptyarev S. I., Dr (History), Professor, Department of Constitutional Law, Theory and History of State and Law, Sumy State University (Ukraine, Sumy), starsergo2014@gmail.com

Politics of Ukrainization of the Government of the Ukrainian State (to the 100th anniversary of the Ukrainian Revolution of 1917–1921)

In the article, the author reveals some aspects of the policy of Ukrainization, which was carried out by the Hetman P. Skoropadskyi government in 1918. Particular

attention is paid to such issues as the organization of courses on Ukrainian studies and the Ukrainian language for teachers, officials of state institutions, the creation of Ukrainian studies departments in higher educational institutions, etc.

In general, the attempts by the government of P. Skoropadsky to Ukrainize all branches of life were an important part of the national-cultural revival of Ukraine in the conditions of the revolutionary events of 1917–1921. Based on normative documents of the period of the Ukrainian State, the author concludes that measures in this direction, like the government itself, and Hetman in person, not always consistent, but they were aimed at preserving the Ukrainian tradition in society.

Keywords: P. Skoropadsky, Ukrainian State, Ukrainization, Ukrainian studies, civil servants.

* * *

УДК 323.1

Гай–Нижник П. П.,
доктор історичних наук, академік
Української академії наук, завідувачий відділу
історичних студій, Науково–дослідний інститут
українознавства МОН України (Україна, Київ),
Hai-Nyzhnyk@ukr.net

ОЛЕКСАНДР СЕВРЮК І ЙОГО РОЛЬ ПІД ЧАС ПЕРЕМОВИН Й УКЛАДАННЯ МИРОВОГО ДОГОВОРУ МІЖ УНР ТА ЦЕНТРАЛЬНИМИ ДЕРЖАВАМИ У БЕРЕСТІ (СІЧЕНЬ – ЛЮТИЙ 1918 Р.)

Висвітлюється роль голови дипломатичної делегації Центральної Ради Олександра Севрюка під час перемовин й укладання Мирowego договору між УНР та Центральними державами у Бересті (Бресті–Литовському) протягом січня – лютого 1918 р.

Ключові слова: Севрюк, Берестейський договір, УНР, Центральні держави, Центральна Рада.

Після ультиматуму РНК РСФРР Центральної Раді та початку більшовицько–української війни в грудні 1917 р., перед урядом УНР постало питання не лише збройної оборони своєї території від загарбника, а й пошуку союзників у національно–визвольній боротьбі дипломатичними шляхами та визнання державної самостійності України на міжнародній арені.

У цей час, як 8 грудня 1917 р. повідомляла київська «Народня воля», член Крайового комітету охорони революції на Україні О. Севрюк¹ на з'їзді Рад робітничих,

¹ Олександр Олександрович Севрюк народився у 1893 р. у Києві (за іншими даними – у Бердичеві). Сам він у своїх анкетах писав, що походив з міщан. Після закінчення гімназії Олександр поїхав на навчання до тогочасної столиці Російської імперії й від 1912 р. стає студентом юридичного факультету Санкт–Петербурзького (від 1914 р. – Петроградського) технологічного інституту. Молодик оволодів французькою і німецькою мовами. Там О. Севрюк вступає до Студентської громади і бере активну участь в Інформаційному бюро студентських організацій Петрограда. Революційні події Лютневої революції в Петрограді 1917 р. здригнули усю імперію, призвели до падіння царату й активізації українського національного руху, в тому числі й серед студентства російської столиці. Українці Петрограда розпочали бурхливу діяльність – влаштували численні мітинги, просвітницькі акції, багатотисячні маніфестації, почали більш щільно організовуватися тощо. Коли ж у російській столиці дізнаються про створення у Києві Центральної Ради, українська громада Петрограда делегувала до неї кількох своїх представників, серед яких був й О. Севрюк.